

[0367]

WURDSNEUPERIJEN

41. *prewet* 'hege dongkroade'.

Doe't ik okkerlêsten foar in artikel, dat yn it Halbertsma-tinkboek opnommen wurde sil, wer ris yn Dûmny Joast syn neilitten hânskriften A en B omsneupte, seach ik dêr ta myn binijing in my alhiel ûnbikend wurd foar 'kroade'. It stiet op s. 310 fan hs. B mei de neikommende Hollânske omskriuwing: „PREWET n. de hoge holle kruiwagen, waarin de mest uit de koestallen naar de faalt gereden wordt". In taelman freget him yn sa'n gefal al gau ôf, hwat de neiste sibben fan dat alderseldsumste wurd binne. Nou komt de kroade foar op 'e fragelisten, dy't de dialektekommisje fan 'e Keninklike Akadeemje to Amsterdam yn 'e jierren 1931-1958 rounstjûrd hat. De útkomsten fan dat ûndersyk binne noch net op in kaert fêstlein, mar troch de freonlikens fan Dr. J. Daan wit ik, dat yn noardnederlânske kontreijen gjin wjergera fan *prewet* foar it ljocht kommen is. Yn 'e Flaemske folkstael haw ik doe foar 't earst de bineaming foun, dy't mei de Fryske strykt en tagelyk it komôf forklearret:

1) It *Algemeen Vlaamsch Idioticon*, biarbeide fan L.W. Schuermans, Leuven 1865-1870, jowt op s. 45: „*berwette*, in Vl(aanderen) en Br(abant) gebruikt voor eene kar met drij wielen. Het komt zichtbaar van 't fr. *brouette*, kruiwagen".

2) It *Westvlaamsch Idioticon*, gearstald fan L.-L. De Bo, Brugge 1873, hat op s. 109 twa foarmen, to witten *berwette* en *brewette*, en tekenet dêrby oan:

„Dit woord komt van 't fr. *brouette* dat eertijds een bakwagen op twee wielen beteekende, hoewel het nu den zin heeft van ons krui- of kordwagen".

Dy oanhalen docht bliken oan, dat wy by *brewette* mei in lienwurd út it Frânsk to krijen hawwe, hwat de klam op it lêste wurdlid winliken ek al útwiisde. Opmerklik mei it hjitte, dat de Noardnederlânske skeakels tusken Flaenderen en Fryslân weiwurden binne. Oft de namme *berwette* of *brewette* hjoeddedei noch yn Belgyske geaspraken gongber is, koe ik net neigean, mar dat docht foar de ôflieding neat ôf.

Oer it Frânske gronwurd kinne ús de romanisten it bêste ynljochtsje en sa slane wy E. Gamillscheg syn *Etymologisches Wörterbuch der französischen Sprache* (Heidelberg 1928) op, dêr't wy op s. 152 lêze, dat *brouette* in forlytsingswurd is fan âldfrânsk **berrou*, in foarm, dy't him út galloromaensk *birrōtis* ûntjown hat. Dat yn glossen oerlevere *birrōtis* is gearstald út lat. *bi(s)* 'twa' en *rota* 'tsjil'. Oarspronklik wie in *brouette* sadwaende in karre op twa tsjillen en earst yn letter tiden moat de kroade mei ien tsjil dêrfoar yn 't plak kommen wêze. Hoe en hwannear't dat bard is, stiet net fêst. Forlykje itjinge W. Meyer-Lübke yn syn *Romanisches etymologisches Wörterbuch* (Heidelberg 1924) op s. 79 fan dat oangeande skriuwt: “Die speziellen Verhältnisse, die zum vierrädrigen und zum einrädrigen Karren führten, sind noch klar zu legen".

Dat is dus de skiednis fan Halbertsma syn *prewet*, dy't ús sjen lit, dat bigjinlûd *b* to uzes ta *p* forskerpe waerd. Itselde forskynsel docht him yn 'e folkstael bygelyks foar by *brutael*, dat as *bretael* en (fan âlderren) as *pertael* útsprutsen wurdt. Neffens my is op de hjir útstelde ôflieding neat ôf to tingjen. It gronlizzende Latynske wurd is oer it Romaensk yn it Flaemsk oergien en hat sels in fiere útrinder yn it 19de-ieuske Frysk.